

Ribiška zveza Slovenije
Tržaška cesta 134
1000 Ljubljana

telefon: 01 256 12 94
telefaks: 01 256 12 95
E-naslov: info.rzs@ribiska-zveza.si

PRIPOMBE NA NAČRT UPRAVLJANJA VODA NA VODNEM OBMOČJU DONAVE

Načrt upravljanja voda na vodnem območju Donave (Načrt) je poln ciljev, ki naj bi zagotovili dobro kemijsko in ekološko stanje vod. Vendar so ti cilji prepogosto zmanjšani ali preklicani zaradi energetskih prioritet na gornjih delih rek Save, Savinje in Drave ter cene ali domnevne neizvedljivosti omilitvenih ukrepov na obstoječih hidroelektrarnah. Če bo to obveljalo, se bo nadaljevalo slabšanje ekološkega stanja vod. Dobro ekološko stanje iz Načrta je zato še ena želja, ki ne more biti uresničena, saj imajo tako kot doslej absolutno prednost energetika in marsikdaj tehnicistično urejanje voda pred varovanjem narave.

Za oceno ekološkega stanja manjkajo predvsem podatki o stanju ribjih populacij (dokončno merilo ekološkega stanja), ki se je po ribiški evidenci v zadnjih 20 letih močno poslabšalo.

Na več mestih so v Načrtu kot biološka obremenitev voda navedene tujerodne ribe. Res je, da te ribe obremenjujejo vode, čeprav obremenitev v Načrtu ni ovrednotena. Res pa je tudi, da ribojedi ptiči, predvsem kormorani, pa tudi čaplje in žagarice, veliko bolj in sicer ovrednoteno vplivajo na populacije domorodnih vrst rib, vendar uničujoč vpliv ribojedih ptičev v Načrtu ni niti omenjen. Spreminjajo vrstno in starostno strukturo ribjih populacij, saj plenijo tiste ribe, ki jih najlaže ujamejo, ne glede na vrsto, velikost, zaščito med drstjo ali zaradi ogroženosti. Kormorani so populacije lipanov v najboljših lipanskih vodah ob koncu prejšnjega stoletja spravili na rob iztrebljenja, populacijo podusti pa oklestili za dve tretjini, vsaj v Krki. Nemogoče si je predstavljati dobro ekološko stanje voda do leta 2015, za katero je končni indikator dobro stanje domorodnih ribjih populacij, če se bo nadaljevalo že 15 let trajajoče neobvladano plenjenje ribojedih ptičev.

Eksplozivno naraščanje populacije kormoranov je posledica skoraj dvajsetletne (od 1979-1997) popolne zaščite tega vrhunškega plenilca, ki je brez naravnih sovražnikov, in človekovih posegov v vode (akumulacije, nova vodna telesa, eutrofikacija, itd). Vsi ti posegi so v prid kormoranom in v škodo ribam.

Biološka obremenitev, ki v Načrtu upravljanja ni omenjena, je tudi signalni rak, *Pacifastacus leniusculus*, (morda že tudi ozkoškarjevec, *Astacus leptodactylus*). Tekmuje z domačimi vrstami rakov za prostor in hrano, je prenašalec račje kuge in če je signalnih rakov veliko, jedo ikre salmonidnih in ciprinidnih vrst rib.

Kontinuiteta vodnega toka je v Načrtu sicer omenjena kot eden od ciljev upravljanja, vendar so ribji prehodi predvideni le na HE Boštanj, HE Vrhovo in na HE, ki se bodo gradile v prihodnosti. Na drugih bi bila po mnenju avtorjev Načrta gradnja ribjih prehodov neizvedljiva ali predraga. S takšno ugotovitvijo se ribiči ne strinjamo. Naprave za odvrčanje rib od turbin niso predvidene ne na MHE ne na velikih HE. Poleg tega so na spodnji Savi Evropski vodni direktivi in Zakonu o vodah navkljub vodni in obvodni habitatni po nepotrebnem do skrajnosti prizadeti: posekana je obrežna vegetacija, struga Save je v kamnometu. Tudi struge vseh pritokov na območju spodnjesavskih HE so obdane s kamnometom ali betonom in pregrajene z za ribe neprehodnimi zadrževalniki plavin. Spodnja Sava je na ta način postala zaporedje kamnito-betonskih bazenov brez stika s svojimi pritoki.

Nasprotujemo predvideni izgradnji novih malih hidroelektram (mHE) na hribovitejših delih porečij Drave, Savinje, in Save, ker že obstoječih 533 (mHE), od tega 300 z deklaracijo, uničujoče vpliva na vodne habitate. Električna iz njih je subvencionirana, torej draga, njihov prispevek v količino skupno proizvedene elektrike v državi pa 3,4% (8). To je malo, če upoštevamo škodo, ki jo povzročijo okolju. MHE s kapaciteto 10 do 50 kW so še posebej neučinkovite. Z redkimi izjemami so mHE brez ribjih stez, ki bi ribam omogočale potovanje na drstišča. Prav tako nimajo naprav za odvrčanje rib od turbin, ki ribe ubijejo ali močno poškodujejo, tako kot v velikih HE. Nemški ribiči zato elektriki, pridobljeni v mHE, pravijo krvava električna. Za vodne organizme je pogubno tudi to, da upravljavci (lastniki) malih hidroelektram ne upoštevajo ekološko sprejemljivih pretokov, ki bi morali ostati v strugah vodnih teles ali v ribjih stezah, tako, da bi bila voda prehodna za ribe po vsej dolžini v vseh letnih časih. Država bo omilitvene ukrepe in minimalni pretok vode začela nadzirati in sankcionirati šele v prihodnjih 3 do 5 letih, če seveda dobri nameni ne bodo ostali le na papirju, tako kot je ostala na papirju večina določil Zakona o vodah. Z sledenjem zgolj lastnim ekonomskim interesom in brezobzirnim ravnanjem z vodnimi habitatimi mnogi posamezniki in podjetja uničujejo življenje v majhnih, še posebej ranljivih vodah, ki so bile pred gradnjo elektram še najmanj prizadete zaradi onesnaženja, regulacij in drugih škodljivih posegov v vode in so bile marsikdaj vzrejne vode za avtohtone postrvje vrste rib. Klimatske spremembe ne smejo biti izgovor za uničevanje redkih, od človeka še nespremenjenih vodnih življenjskih okolij.

V okoljskih stroških očitno niso zajete degradacije vodnih biotopov. V preglednici 3-21 je okoljskih stroškov energetike za 61.802 €. To naj bi bila cena uničenih in poškodovanih vodnih biotopov na velikem delu slovenskih rek in potokov zaradi HE in mHE in posledično močno zmanjšanje populacij domorodnih rib.

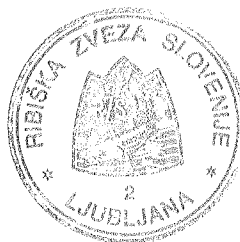
Načelo „plača povzročitelj obremenitve“ se večinoma ne izvaja, ker je treba povzročitelja najprej najti. Tudi če je znan, kot npr. pri popisu malih onesnaževalcev, ki ga izvajamo ribiči, je treba sprožiti postopek, kar pa se ponavadi ne zgodi.

Stran 55 - Za vrednotenje ekološkega stanja vode je stanje ribjih populacij očitno nepomembno, saj so osnova za vrednotenje bentoški nevretenčarji, fitobentos in makrofiti! Ekološko stanje vode, kakršna je na primer Sava Bohinjka, ki so jo v letih 1997 in 1998 kormorani praktično izpraznili, bo ocenjeno kot dobro, čeprav bo v njej le 5% prvotne populacije lipanov. Vsi drugi kriteriji ustrezajo tej oceni, le rib bo v njej le za vzorec. Tudi če se v tako vodo ponovno naselijo lipani iz umetne vzreje, je izgubljena genetska pestrost.

Z nadzornim monitoringom (4.2.1.1) se spremlja tudi stanje rib v rekah, v katerih se spremlja stanje, ne pa z operativnim monitoringom. Zakaj?

6.3.8 Deklarirani cilji niso dosegljivi glede na stanje HE in mHE brez ribjih stez, brez naprav za odvrčanje rib od turbin, z velikim nihanjem vode in brez nadzorovanega ekološkega pretoka vode ter glede na energetske načrte in tehnicistične regulacije.

dr. Miha JANC, dr. vet. med., l.r.
strokovni svetovalec RZS
za naravovarstvo in ekologijo

Borut JERŠE, univ. dipl. ekon.
predsednik RZS

Borut Jerše